

พิมพ์ครั้งที่ 5

เกษตรอินทรีย์

ชุดสารพันสูตรปุ๋ยอินทรีย์

เรียบเรียง : อภิชาติ ศรีสอาด

สูตร...ปุ๋ยหมัก

สูตร...ปุ๋ยคอก

สูตร...ปุ๋ยพืชสด

สูตร...ทำน้ำสกัดชีวภาพกำจัดกลิ่น

สูตร...ทำสมุนไพรรไล่แมลง

สูตร...ทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ

สูตร...น้ำหมักป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช

วิธีการทำกากน้ำตาลไว้ใช้เอง

การทำปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงอัดเม็ด

140.-

ISBN 978-611-90067-0-6

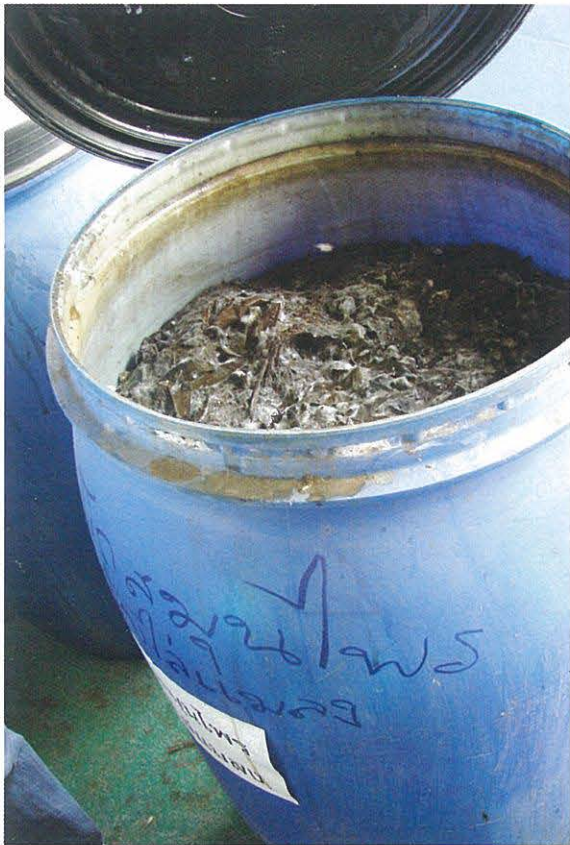
แปลงพืชสลัดอินทรีย์ในกั้นหลุมตามบ้านวัดพิศษะจังหวัดปทุมธานี

แปลงพืชอินทรีย์โดยการให้น้ำแบบสเปร์ ในกั้นพลาสติกนาบัตพิเศษจังหวัดปทุมธานี

(บน-ล่าง) พืชสัถอินเดียในกับทลทณบำนัดพิศษจ้งหวัดบฏธราณี ไหพลผลิตและคุณภาพที่ดีโดยไมจ่าเป็นต้องปลุกในพื้นที่
ที่มีอากาศหนาวเย็น เหมือนภาคเหนือของไทย

(บนซ้าย) ปุ๋ยหมักชีวภาพโดยใช้พืชสมุนไพร (บนขวา) การทำปุ๋ยมูลไส้เดือน (ล่าง) ผู้อบรมทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ขณะกำลังทำแปลงย่อยสลายดิน } สถานที่ : ทัศนสถานบึงบัวพิษ จังหวัดปทุมธานี

แกลบดำ

ขุยมะพร้าว

มูลวัว

รำละเอียด

แกลบคิบ

จุลินทรีย์

สารชีวเมธา-ซัลเฟต

ซิลิกอน

วัสดุปลูกต่างๆ ใช้สำหรับทำสูตรปุ๋ยเพื่อให้พืชได้อาหารหลักครบถ้วน ในทันทสถานที่นำบัดพิษ ณ จังหวัดปทุมธานี

เกษตรอินทรีย์

สารพันสูตรปุ๋ยอินทรีย์

รวบรวมและเรียบเรียง : อภิชาติ ศรีสอาด

จัดพิมพ์โดย : บริษัท นาคา อินเดอร์มีเดีย จำกัด
เลขที่ 81 ม.4

ช.เพชรเกษม 102/3 ถ.เพชรเกษม
แขวงหลักสอง เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160
โทร. 0-2809-4211-3 โทร. 0-2809-4213
E-mail : api_naka@yahoo.co.th

คำนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตร 133.1 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 41 ของพื้นที่ทั้งหมด มีความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลาง และค่อนข้างต่ำโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขาดธาตุอาหารพืชหลักค่อนข้างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญของประเทศ

ต่อมารัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายและมาตรฐานในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-2534) เพื่อให้ผลผลิตพืชเศรษฐกิจของไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้มากขึ้น โดยการใช้พันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูงคุณภาพดี เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

รัฐบาลจึงมีนโยบายเร่งด่วนในการใช้ปุ๋ยเคมีโดยนำไปใช้ในการผลิตอย่างเหมาะสม และใช้กันอย่างกว้างขวาง บริษัทเอกชนผู้ค้าและผู้นำเข้าปุ๋ยเกิดขึ้นมากมายเพื่อรองรับความต้องการปุ๋ยเคมีของเกษตรกร ทั้งนี้เนื่องจากปุ๋ยเคมีเป็นปัจจัยการผลิตที่ให้ผลผลิตที่รวดเร็ว และยังหวังว่าเกษตรกรน่าจะมีรายได้ที่สูงขึ้น

แต่ข้อเท็จจริงสามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น หากได้ความยั่งยืนไม่ การใช้ปุ๋ยเคมีในอัตราที่สูงขึ้นส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร เนื่องจากราคาที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ต้นทุนในการผลิตของเกษตรกรจึงสูงตามไปด้วย แต่ราคาผลผลิตยังทรงตัวเป็นไปตามกลไกของตลาดโลกไม่ได้ปรับราคาให้สูงตามไปด้วยที่สำคัญเกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยเคมีประสบปัญหาตามมา อาทิ ดินแข็งตัว ไถพรวนยาก สภาพดินเสื่อม ดินจืด เกิดโรคระบาดของแมลงศัตรูพืช

เมื่อประสบปัญหาต่อเนื่องมาหลายปีรัฐบาลจึงหาหนทางขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของ “กษัตริย์เกษตร” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยไว้เหนือเกล้าในการปฏิบัติงานในการทำการเกษตรแบบอินทรีย์

อย่างไรก็ตามการทำการเกษตรอินทรีย์ยังสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล ที่จะให้ประเทศไทยเป็นแหล่งอาหารปลอดภัยของโลกหรือ “ครัวโลก” ความสำเร็จ จะเร็วหรือช้า ขึ้นอยู่กับความจริงใจของรัฐบาลและความร่วมมือของเกษตรกรว่าจะจริงใจแค่ไหน

คณะผู้จัดทำได้รวบรวมความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ไว้อย่างครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นการแนะนำสูตรปุ๋ยอินทรีย์ชนิดน้ำ , ปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง, น้ำสกัดชีวภาพเพื่อการกำจัดกลิ่น, สูตรสมุนไพรไล่แมลง ตลอดจนเทคโนโลยีทางการเกษตรต่างๆ

หวังว่าหนังสือเล่มนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจและเกษตรกรบ้างไม่มากก็น้อย

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

คำนำ	4
ที่มา : วาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์	7
ปุ๋ยหมักชีวภาพ	17
ปุ๋ยพืชสด	19
ปุ๋ยน้ำชีวภาพ	33
การผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพจากพืชสด	44
การผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพจากผลไม้	51

การผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพจากลั้ว(หอยเชอร์รี่)	52
การผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพจากลั้ว (ปลา)	55
การผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพจากมูลลั้ว	61
การผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพจากขยะในครัวเรือน	64
การผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพจากสูตรรวมมิตร	66
เทคนิคเฉพาะปุ๋ยน้ำชีวภาพ	67

วิธีการทำกากน้ำตาลไว้ใช้เอง	69
น้ำสกัดและปุ๋ยหมักแห้งชีวภาพ	73

การใช้น้ำสกัดชีวภาพอย่างมีประสิทธิภาพ	79
น้ำสกัดชีวภาพเพื่อการกำจัดกลิ่น	81
ถ้าต้องการให้ต้นไม้งามทำอยู่ 2 ประการคือ	86
การทำปุ๋ยน้ำ สมุนไพรรสเผ็ด รสขม รสฝาด	89
สรุปผลการเรียนรู้ที่น่าสนใจ	92
เรื่องยุทธศาสตร์ชุมชน	96

อุปกรณ์ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงอัดเม็ด	99
สูตรน้ำหมักสำหรับเป็นหัวเชื้อจุลินทรีย์และเป็นปุ๋ย	105
สูตรน้ำหมักสำหรับเป็นสารเร่งการเจริญเติบโตของพืช	111
สูตรน้ำหมักใช้ป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช	113
สูตรน้ำหมักเป็นสารป้องกันกำจัดโรคพืช	115
การใช้สารสกัดจากพืชควบคุมแมลงศัตรูพืช	116

การผลิตและวิธีใช้ไตรโคเดอร์มาชนิดสด ควบคุมโรคพืช	117
ภูมิปัญญาท้องถิ่น สุนัขวัดกรรมและเทคโนโลยี	119
ภูมิปัญญาชาวบ้านผสานเทคโนโลยีชีวภาพ	121
ผลการวิเคราะห์คุณสมบัติทางเคมีของปุ๋ยหมักที่ได้จากฟางข้าว	135
ความหมายของศัพท์บางคำ	141
เอกสารอ้างอิง	142

ที่มา : วาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์

1. รัฐบาลได้ประกาศเจตนารมณ์อย่างชัดเจน ในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติโดยมีการจัดการประชุมสมัชชาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญของรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรม และต่อเนื่องเป็นระยะ โดยจัดประชุมสมัชชาฯ จำนวน 3 วัน คือ วันที่ 24-26 ธันวาคม 2547 ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระเกียรติฯ อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ทั้งนี้ ในวันที่ 24 ธันวาคม 2547 ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี (พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร) ได้ให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุม และพิธีลงนามปฏิญญาว่าด้วยเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ โดยมีผู้แทนจากภาค รัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายเกษตรกร ร่วมลงนามเพื่อประกาศเจตนารมณ์ขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้ทุกภาคมีส่วนร่วมกันปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตที่พึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี มาเป็นการพึ่งพาตนเองในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพเพื่อใช้เองในประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงทุกมิติ ทั้งมิติของอาหารปลอดภัย มิติความปลอดภัยของเกษตรกร มิติของการประหยัดค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินตราต่างประเทศ มิติแห่งการฟื้นฟูนิเวศของดินและทรัพยากรธรรมชาติ และมิติแห่งการสำนึกต่อผู้บริโภคของตัวเกษตรกรทุกๆ คนซึ่งในการประชุมครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมประชุมจากทุกภาคส่วน ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน เกษตรกร เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งสิ้นจำนวน 15,030 คน และตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเครือข่ายเกษตรกรก็ได้มีการจัดการประชุมเพื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง

2. การจัดทำแผนงบประมาณในเชิงบูรณาการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2549 “การพัฒนาเกษตรอินทรีย์” กรมพัฒนาที่ดินในฐานะหน่วยงานเจ้าภาพ ได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (6 กระทรวง 26 หน่วยงาน)ประชุมระดมความคิด จัดทำสรุปภาพรวมและรายละเอียดแผนงบประมาณในเชิงบูรณาการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 “การพัฒนาเกษตรอินทรีย์” เสร็จเรียบร้อยแล้ว และผ่านการอนุมัติในหลักการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 แล้ว ภายในวงเงินงบประมาณจำนวน 1,262.166 ล้านบาท โดยมีเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548-2552 ดังนี้

1.1 เป้าหมายการดำเนินงาน

* จำนวนเกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมี

ทางการเกษตร 4.25 ล้านไร่

(ปี พ.ศ. 2549 จำนวนเกษตรกร 850,000 ราย)

* จำนวนพื้นที่ที่มีการปรับเปลี่ยนใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร เนื้อที่ 85 ล้านไร่

(ปี พ.ศ. 2549 เนื้อที่ 17 ล้านไร่ แบ่งออกเป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์ = 200,000 ไร่ และพื้นที่ปรับเปลี่ยนใช้สารอินทรีย์แทนสารเคมีทางการเกษตร = 16.8 ล้านไร่)

* ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมี และสารเคมีทางการเกษตร ลดลง 50% (ปีพ.ศ. 2549 ลดลง 10%) คิดเป็นมูลค่า 4,440 ล้านบาท (คิดจากปีฐาน 2547)

* เกษตรกรมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้น 20%

* ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น 100% ต่อปี

1.2 แนวทางการดำเนินงาน

* หน่วยงานประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทั่วประเทศรับรู้ถึงนโยบายและเจตนารมณ์ของรัฐบาลในเรื่องวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งปลูกฝังและสร้างกระแสค่านิยมให้เกษตรกรหันมาใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกษตรกรและประชาชนทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจกันขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ไปสู่เป้าหมายความสำเร็จให้ได้

* วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ การวิจัยเทคนิคการผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง การนำขยะมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การคิดค้นพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ในการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมี รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีการบรรจุภัณฑ์และแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์

* การสร้างระบบเครือข่ายเกษตรกร โดยใช้วิธีการสร้างทีมแกนนำเกษตรกรเพื่อขยายฐานสมาชิก และการสร้างระบบติดตามประเมินผลเพื่อสนับสนุนทีมที่มีความเข้มแข็ง ทั้งนี้จะให้เครือข่ายเกษตรกรมูลนิธิ สถาบัน และองค์กรอิสระต่างๆ ที่ดำเนินงานฝึกอบรมเกษตรกรอยู่แล้ว เป็นผู้ดำเนินฝึกอบรมและสร้างทีมแกนนำเกษตรกรขึ้น โดยจะต้องมีการประชุมเครือข่ายเกษตรกรทั้งหมดเพื่อกำหนดกรอบของหลักสูตรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันก่อนที่จะมีการจัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้น

* การสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยทางภาครัฐจะสนับสนุนในเรื่องของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และผลักดันให้สินค้าเกษตรอินทรีย์มีมูลค่าสูงกว่าสินค้าปกติ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรสนใจปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์

3. การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ : รับผิดชอบโดย คณะกรรมการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์แห่งชาติโดยมีพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นประธานคณะกรรมการ กรมวิชาการเกษตรและกรมพัฒนาที่ดิน เป็นฝ่ายเลขานุการฯ ความก้าวหน้าของการดำเนินงานมีดังนี้

3.1 ดำเนินการจังหวัดนำร่องโครงการเกษตรอินทรีย์ในปี พ.ศ. 2548 จำนวน 23 จังหวัด ประกอบด้วย

ภาคเหนือ 3 จังหวัด : แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 จังหวัด : อุบลราชธานี นครพนม มุกดาหาร กาฬสินธุ์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์

ภาคกลาง 5 จังหวัด : สุพรรณบุรี สิงห์บุรี ปทุมธานี สระแก้ว กาญจนบุรี

ภาคใต้ 6 จังหวัด : พัทลุง ชุมพร นครศรีธรรมราช ปัตตานี นราธิวาส ยะลา

ภาคตะวันออก 1 จังหวัด : จันทบุรี

3.2 จัดทำคู่มือปฏิบัติการโครงการเกษตรอินทรีย์ระดับจังหวัด เพื่อให้ส่วนราชการในระดับจังหวัดใช้เป็นคู่มือหรือแนวทางในการดำเนินงานในกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทย ให้ดีขึ้นเป็นคุณภาพการต่อประเทศชาติโดยรวมต่อไป

3.3 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องแนวทางการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์ในวันที่ 21-23 มิถุนายน 2548 ณ ราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 70 คน ประกอบด้วยผู้แทนจังหวัดนำร่องที่จะมาดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการจังหวัดละ 2 คน และผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบแต่ละจังหวัดนำร่อง 23 คน

3.4 จัดฝึกอบรม เรื่องการเตรียมความพร้อมจังหวัดนำร่องเกษตรอินทรีย์ ณ ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน อ.อินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี ระหว่างวันที่ 22-23 กันยายน 2548 ณ ศูนย์เรียนรู้บ้านศิรีวงศ์ อ.นาสะกา จ.นครศรีธรรมราช ระหว่างวันที่ 4-5 ตุลาคม 2548 ณ ชุมชนศรีโคตรบูรณ์อโศก อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ระหว่างวันที่ 27-28 ตุลาคม 2548 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมให้ข้าราชการ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากภาครัฐ ภาคเครือข่ายประชาชน เครือข่ายเกษตรกร ได้ทำความเข้าใจร่วมกันถึงกระบวนการทำงานแบบบูรณาการ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานตามนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ ให้ไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ

4. การส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร สนับสนุนการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ : รับผิดชอบ

ชอบโดยคณะกรรมการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตรโดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายอดิศร เพียงเกษ) เป็นประธานกรรมการ กรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายสุนัย เศรษฐบุญสร้าง) เป็นรองประธานกรรมการ และกรมพัฒนาที่ดินเป็นฝ่ายเลขานุการฯ ความก้าวหน้าการดำเนินงานมีดังนี้

4.1 แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตรขึ้นใหม่เพื่อรับผิดชอบขับเคลื่อนให้มีการส่งเสริมการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ สารอินทรีย์ ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร ได้มีการดำเนินงานอย่างกว้างขวางและเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างยั่งยืน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สนับสนุนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์อย่างเห็นผลชัดเจน

4.2 จัดทำโครงการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างภาคเกษตร และแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ และรองรับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องไปจนถึงปี 2549 โดยขออนุมัติเปลี่ยนแปลงการใช้งบประมาณโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปี 2548 ของกรมพัฒนาที่ดิน จำนวน 324,005,200 บาท มาใช้ในโครงการดังกล่าว โดยเน้นเรื่องการฝึกอบรมเกษตรกรและขยายผลเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรลดใช้สารเคมีเป้าหมาย 100,000 ราย เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักการพึ่งตนเองอย่างพอดี พอประมาณ มีเหตุผล รู้จักการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และขยายโอกาส จึงต้องมีการสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรแกนนำเพื่อช่วยรณรงค์ และขยายผลให้เกษตรกรทั่วไปเห็นความสำคัญในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพ เพื่อปรับปรุงบำรุงดินรวมทั้งการควบคุมแมลงต่างๆ อันเป็นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และฟื้นฟูระบบนิเวศการเกษตรให้ดีขึ้น ตลอดจนช่วยให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนแบบวิถีการผลิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการพึ่งพาตัวเอง และช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มเกษตรกร เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและสามารถดำเนินงานเรื่องการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตรสู่เป้าหมายความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ได้มีการจัดเตรียมเกษตรกรและชุมชนเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และวิชาการด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการรองรับการฟื้นฟูและจัดตั้งโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ ชุมชนให้สามารถดำเนินการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ และ